Tommi Maasilta

Eduskunnan suurelle valiokunnalle
SuV@eduskunta.fi

U 57/2023 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi maaperän seurannasta ja kestokyvystä (maaperän seurantaa koskeva laki)

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto U-kirjelmästä.

Merkittävä osa EU-sääntelystä toimeenpannaan käytännössä kuntien ja niiden viranomaisten toimesta. Kuntakentän osallistuminen Suomen kannan valmisteluun on siten tärkeää ehdotusten vaikutusten ja käytännön toimivuuden arvioimiseksi.

Kuntalain 11 §:n mukaan kuntia koskevaa lainsäädäntöä, periaatteellisesti tärkeitä ja laajankantoisia kuntien toimintaa, taloutta ja hallintoa koskevia valtion toimenpiteitä sekä valtion- ja kuntatalouden yhteensovittamista käsitellään Kuthanekissa. Kuntaliitto toivoisi, että tulevaisuudessa myös EU-säädöshankkeita käsiteltäisiin Kuthanek-menettelyssä. Paikallishallinnolle on määritelty erityisasema lainsäädännössä, ja tämä tulisi huomioida lainsäädäntövaiheessa myös EU-kantojen muodostamisessa.

Yleistä

Kuntaliitto tukee direktiiviehdotuksen tavoitteita sekä artiklan 11 tavoitetta seurata “land take” -toiminnan vaikutuksia ja pyrkiä minimoimaan ympäristön kannalta haitallisia vaikutuksia (land take mitigation), mutta haluaa varmistaa, että direktiivin myötä luonnontilaisen tai lähes luonnontilaisen maan käyttöönotto rakentamisen tai muun infrastruktuurin käyttöön on tarvittaessa mahdollista. Direktiivin jatkokäsittelyssä, täytäntöönpanossa ja maaperän terveyden seurantajärjestelmää kehitettäessä ja seurattaessa on varauduttava siihen, että No Land Take –periaate sisältyy mahdollisesti päivitettävään lakiesitykseen. Asia on erityisen ongelmallinen kaupungistuvassa ja yhdyskuntarakenteeltaan edelleen tiivistyvässä Suomessa. Suomen olosuhteissa rakentamattoman maan käyttöönotto yhdyskuntarakentamiseen voi olla ympäristön kokonaisedun mukaista. Muu Eurooppa on

CC BY

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

kaupungistumisessa ja yhdyskuntarakenteen tiiviydessä Suomea ja muita Pohjoismaita pidemmällä.

Kuntaliitto suhtautuu myönteisesti direktiivin asteittaiseen ja joustavaan lähestymistapaan, joka keskittyy maaperän seurantaan ja kestokykyyn. On tärkeää, että direktiiviehdotukseen sisältyviin muuttujiin ja indikaattoreihin on pyritty sisällyttämään joustoa, jotta voidaan huomioida jäsenvaltioiden erilaiset olosuhteet, ja kansallinen liikkumavara direktiivin tavoitteisiin käytettävien keinojen valinnassa on suuri. Maaperäkysymyksissä paikalliset erityispiirteet ovat todella keskeisiä, ja niiden huomiointi lainsäädännössä edellyttää osallistavia prosesseja.

Oikeusperusta

Komissio katsoo, että ehdotus ei sisällä maankäyttöön vaikuttavia toimenpiteitä. Direktiivin sitovat velvoitteet kuitenkin vaikuttavat maankäyttöön eri maanhoitoalueille asetettavien mm. kaavoitukseen liittyvien säännösten kautta. Epäterve maaperä estää osin sen käytön maankäyttöön ja pyrkimys olla ottamatta käyttöön tervettä maaperää estää myös sen maankäytön esimerkiksi rakentamiseen. On tärkeää, että neuvotteluissa tähän kiinnitetään erityistä huomiota.

Lainsäädännölliset ja taloudelliset vaikutukset

U-kirjeluonnoksessa todetaan, että tarvittaisiin pilaantuneita maa-alueita koskevien toissijaisten rahoitus- ja tukijärjestelmien sääntelyn tarkistamista sekä merkittävää julkista lisärahoitusta kunnille ja kiinteistönhaltijoille. Merkittävä osa kunnostamista edellyttävistä kohteista on sellaisia, ettei pilaajaa saada vastuuseen, jolloin toimimis- ja kustannusvelvollisuudet kohdistuvat alueiden nykyisille haltijoille, joskus kunnille.

Valtion tuen tarve tällaisiin tilanteisiin kasvaisi huomattavasti nykyisestä. Kuntaliitto on huolissaan, voisiko 15 art (viranomaisen velvoite tutkia PIMA-alueet ja tehdä niistä riskinarvio ja poistaa merkittävät ympäristö- ja terveyshaitat) johtaa sellaiseen velvoitteeseen, että kaikki artiklan tarkoittamat PIMA-alueet tulee selvittää ja riskinarvioida (ja mahdollisesti puhdistaa), siten että kunnilla on puhdistamisvelvoite ympäristönsuojelulain nojalla (YSL 133 §).

Tulisikin selvittää mahdollisuutta ns. isännättömien pilaantuneiden maa-alueiden selvittämis- sekä puhdistamisvastuun siirtämistä kokonaan valtiolle, sillä ei ole perusteltua kohdistaa näiden PIMA-alueiden selvittämis- ja puhdistamisvastuuta kunnille. Jos kunnille direktiivin johdosta tulisi uusia vastuita maaperän pilaantuneisuuden selvittämiseen tai puhdistamiseen, tulee EU:n tai valtion täysimääräisesti rahoittaa toimet.

Seuraamukset

Direktiiviehdotuksen 23 artiklan mukaan velvoitteiden rikkomisen seuraamus voisi kohdistua oikeushenkilöön, mutta oikeushenkilön käsitettä ei ole määritelty, joten on epäselvää, kohdistuisivatko ehdotetut oikeushenkilöille määrättävät seuraamukset viranomaisiin. Kuten U-kirjeluonnoksessa todetaan, tätä on tarpeen selventää jatkoneuvotteluissa sekä suhtautua varauksellisesti kansallisesta seuraamusjärjestelmästä poikkeaviin ratkaisuihin. Seuraamusmenettely ei saa missään tapauksessa koskea kuntia tai kunnan viranomaisia.

Vaikutukset rakennettuun ympäristöön

Direktiiviehdotuksesta ei ilmene, tuleeko terve maaperä saavuttaa myös suljetuilla ja rakennetuilla alueilla. Ehdotuksen vaikutuksia rakennettuun ympäristöön ja infraan ei ole arvioitu. Näistä vaikutuksista tulee saada tarkempaa tietoa ehdotuksen jatkokäsittelyssä. Tämä on Kuntaliiton näkemyksen mukaan keskeinen huomio. Oleellista on myös se, pitääkö maaperän tervehdyttämiseen liittyviin toimiin ryhtyä "heti" vai vasta sitten kun aletaan suunnitella tai toteuttaa joitain rakentamistoimenpiteitä ts. puututaan maaperään (eli maankäyttö- ja rakennuslain mielessä puututaan tai aiotaan puuttua maaperään). Vaikutukset tulevaan yhdyskuntarakentamiseen tulee myös selvittää tai varmistaa neuvotteluissa.

Direktiiviehdotuksessa ehdotettuihin kriteereihin, indikaattoreihin ja käytettäviin menetelmiin on sisällytettävä riittävästi liikkumavaraa kansallisten, alueellisten ja paikallisten erityispiirteiden huomioimiseksi. Tulee edellyttää, että maanhoitoalueiden määrittämisen seurauksena ei synny sellaisia yksittäisiin kiinteistöihin kohdistuvia kohtuuttomia maankäytön rajoituksia, jotka eriarvoistaisivat maanhoitoalueet suhteessa toisiinsa perusteettomasti.

Maan käyttöönoton periaatteet

Kuntaliitto tukee sitä, että valtioneuvosto suhtautuu varauksellisesti komission ehdotukseen mukauttaa kestävää maankäyttöä koskevien periaatteiden listaa (liite III) delegoidulla säädöksellä.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä maan käyttöönottoon liittyvien lieventämisperiaatteiden (11 artikla) ja kestävän maaperänhoidon periaatteiden (10 artikla) säännösten sisällön selkeyttämistä ja muotoilua siten, että säännös ei kavenna jäsenvaltioiden päätösvaltaa kaavoituksen ja maankäytön kysymyksissä sekä metsäpolitiikassa. Tämä on tärkeää ja alue- sekä paikallistaso tulee tehdä neuvotteluissa näkyväksi.

Suomen tulisi suhtautua varauksella artiklan 15.6 mukaiseen komission valtaan mukauttaa liitteiden V ja VI mukaisia riskinvähentämistoimenpiteitä ja

aluekohtaista riskinarviointia koskevia vaatimuksia, ja toimenpiteistä ja vaatimuksista tulee päättää kansallisesti. Komission tulee sen sijaan ohjeistaa näiden toimenpiteiden ja vaatimusten soveltamisessa.

SUOMEN KUNTALIITTO

Tommi Maasilta
ympäristöpäällikkö

Tiedoksi Kuntaliitto kirjaamo

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi